

CLUJ UNIVERSITY EXTENSION. FOUNDING AND STATUTES (1924)

Lecturer Ph D, Mihai Teodor NICOARĂ
“Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

ABSTRACT. *EXTENSIUNEA UNIVERSITARĂ (UNIVERSITY EXTENSION)* WAS A CULTURAL AND EDUCATIONAL ASSOCIATION, FOUNDED IN OCTOBER 1924 IN CLUJ BY A SERIES OF ACADEMIC PERSONALITIES FROM CLUJ. THE *EXTENSION* MODEL, INSPIRED BY THE AMERICAN UNIVERSITY EXTENSIONS, WAS BASED ON THE PRAGMATIC IDEA THAT THE UNIVERSITY SHOULD LIFT THE ISOLATION AND CONTRIBUTE TO THE CULTURALIZATION AND DEMOCRATIZATION OF THE NATION. THE TRADITION OF CULTURALIZING THE NATION WAS SUSTAINED IN TRANSYLVANIA BY *ASTRA* AND CONSOLIDATED BY THE *CLUJ EXTENSION* FOR AN AUDIENCE OF URBAN INTELLIGENTSIA. THE INITIATIVE AND THE UNDERTAKING OF THE FOUNDING OF THE *UNIVERSITY EXTENSION* BELONGED TO PROFESSORS FROM THE UNIVERSITY OF CLUJ: THE SOCIOLOGIST VIRGIL IULIU BĂRBAT, THE HISTORIAN ALEXANDRU LAPEDATU AND THE PSYCHOLOGIST FLORIAN ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ. THE *UNIVERSITY EXTENSION* WAS AN ESSENTIAL COMPONENT OF THE CULTURAL POLICY PLAN DEVISED BY V. I. BĂRBAT. ACCORDING TO THE *STATUTE*, MEMBERSHIP OF THE *UNIVERSITY EXTENSION* COULD BE GRANTED TO PROFESSORS OF THE UNIVERSITY OF CLUJ WHO SHARED THE ASSOCIATION'S IDEAS AND ACTIONS. PROF. V. I. BĂRBAT BECAME THE DEAN OF THE FACULTY OF LETTERS AND PHILOSOPHY IN 1924, WHICH ALLOWED HIM TO DEDICATE HIMSELF TO THE LAUNCH, ORGANIZATION AND ADMINISTRATION OF THE *UNIVERSITY EXTENSION*. THE MISSION OF THE *UNIVERSITY EXTENSION* WAS REALISATION OF AN SYSTEMATIC ORGANIZED CAMPAIGN OF CULTURAL PROPAGANDA IN DIFFERENT TOWNS IN TRANSYLVANIA. THE INSTRUMENTS USED BY THE UNIVERSITARY ASSOCIATION WERE CONFERENCES, POPULAR COURSES, SUMMER COURSES AND PUBLICATION TO POPULARIZE SCIENCE AND CULTURE. THE LIST OF ACTIVE MEMBERS OF THE *EXTENSION* INCLUDED THE FOLLOWING PROFESSORS: SEXTIL PUȘCARIU, ONISIFOR GHIBU, NICOLAE BĂNESCU, YVES AUGER, ȘTEFAN BEZDECHI IOAN LUPAȘ, SILVIU DRAGOMIR, AUGUSTIN MAIOR, CORIOLAN PETRANU ET AL. THE CONFERENCES ORGANIZED BY THE *EXTENSION* IN TRANSYLVANIA AND BANAT WERE ENJOYED BY THE AUDIENCE AND WERE A GOOD OCCASION FOR THE ACADEMICS TO DISCUSS SOCIAL AND NATIONAL CULTURAL ISSUES WITH LOCAL INTELLIGENTSIA.

KEY WORDS: TRANSYLVANIA, UNIVERSITY OF CLUJ, *ASTRA*, *UNIVERSITY EXTENSION*, CULTURAL POLICY, NATIONAL CULTURALIZATION, UNIVERSITY PROFESSORS.

Ideea *Extensiunii Universitare* a fost în centrul unor dezbateri culturale, din 1920, după deschiderea solemnă a Universității românești de la Cluj. Universitarii clujeni, în frunte cu prof. Virgil Iuliu Bărbat (1879-1931) și prof. Florian Ștefănescu-Goangă (1881-1958) au considerat că

misiunea Universității clujene trebuia croită după cele mai înaintate și eficiente concepții culturale, care se puneau în aplicare în Anglia, Germania, Franța și Statele Unite ale Americii. Mulți dintre profesorii fondatori ai Universității din Cluj, în 1919, precum istoricii Alexandru Lapedatu, Silviu Dragomir, Ioan Lupaș, Vasile Bogrea și alții, doreau ca Universitatea să contribuie activ la culturalizarea națiunii române. Miza culturalizării era întărirea identității românești. Acolo unde mijloacele tradiționale de propagandă culturală nu puteau să pătrundă, Universitatea clujeană își propunea să intervină, prin perspectiva superioară, pe care o avea asupra chestiunilor naționale.¹

Pentru profesorul Virgil I. Bărbat, decanul Facultății de Filosofie și Litere, *Extensiunea Universitară* reprezenta o componentă esențială a planului de *politică culturală*, de care avea nevoie România Mare. Pornind de la premiza realistă, după care sociologia trăia într-o atmosferă „prea academică”, „prea abstractă”, care-i simplifică rolul și-i reducea puterea de influență, prof. Bărbat urmărea să întemeieze o sociologie activă, care să aibă întrebuintări practice și care să se intercaleze „în mecanismul vieții publice”. După părerea sa, cultura este întotdeauna opera unei elite, dar această elită nu creează opere culturale temeinice, decât în măsura în care ea păstrează contractul cu grupul național, căruia îi aparține. În privința mișcării culturale, Universitatea din Cluj a simțit nevoia să dovedească utilitatea ei, căutând un câmp de „*activitate mai specială, mai urgentă și, în oarecare măsură mai practică*”: *Extensiunea Universitară*.²

1. Tradiția extensiunii universitare

Prima *Extensiune Universitară* a fost creată, înainte de Primul Război, ca *secție* sau *departament*, pe lângă Universitatea din Chicago (S.U.A.). Mișcarea de *extensiune universitară* a fost asumată ulterior și la universități engleze, germane și austriece, fiecare din motive specifice. Scopul fundamental al *extensiunii* a fost, în toate aceste situații, legătura dintre Universitate și societate, modul eficient de răspândire socială a științei și culturii.³

Profesorul Virgil I. Bărbat a fost unul dintre intelectualii români cei mai atenți la performanțele culturale americane. Acesta a studiat cultura Statelor Unite în câteva lucrări analitice, precum *Imperialismul american. Doctrina lui Monroe* (1920) și, mai târziu, în *Dinamism cultural* (1928), ceea ce arată că a avut în vedere momente distincte ale receptării Americii în cultura română. Universitățile americane se ghidau în activitatea lor, după convingerea că, dacă cultura și știința sunt bune, ele trebuie să fie oferite tuturor membrilor societății. Pentru americani „extensiunea” a fost mijlocul prin care, universitarii coborau în mijlocul publicului, ținând conferințe cu subiecte de interes general. Aceste conferințe publice americane au avut o dublă menire: de a ridica gustul publicului, și implicit, de a modela spiritul

¹ Virgil Iuliu Bărbat *Extensiunea Universitară*, Cluj, sa, pp. 41-44. Idem, *Dinamism cultural*, Cluj, 1928, pp. 218. Vezi: Andrei Negru, Emil Pop, Florența Stăvărache, Salánki Zoltán, Silviu G. Totelecan, *Sociologia clujeană interbelică. Repere teoretice și empirice*, Cluj: Editura Argonaut, 2002.

² *Anuarul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj*, pe anul școlar 1928/29, Rectorul anului: Emil Hațieganu, Cluj, Tipografia Națională, 1929, pp. 252-265.

³ La începutul secolului XX modelul de universitate engleză punea accentul pe cultură, iar ca germană și franceză, pe cercetarea științifică, cea americană s-a dorit utilitară, adică în serviciul națiunii americane. V. I. Bărbat a înțeles că S.U.A. a avut propriile argumente ale susținerii mișcării de extensiune universitară, respectiv integrarea culturală a imigranților. V. I. Bărbat, *Extensiunea Universitară*, pp. 7-8, 30-31. Mona Mamulea, „Virgil Bărbat: o definiție filosofică a culturii”, în *Studii de istorie a filosofiei românești*, vol I, București: Editura Academiei Române, 2004, p. 213.

lui intelectul și de a afla subiectele, de care publicul era interesat. Cu alte cuvinte conferințele publice erau concepute, nu numai ca ocazii în care profesorii universitari să vorbească publicului, ci, mai ales ca prilejuri, la care publicul să dorească să participe cu interes și plăcere. Profilul conferențiarului era cel al unui specialist devotat și implicat în asemenea gen de activitate publică.⁴

Despre mișcarea americană de „extensiune universitară” sociologul Virgil I. Bărbat, aflase, mai îndeaproape, cu prilejul unei călătorii de studiu în S.U.A. În anul 1912-1913 acesta a efectuat un stagiul în sociologie la Columbia University din New York. Cu acea ocazie a înțeles clar că democratizarea societății însemna culturalizare. Universitatea, ca forță principală la viețile culturale și intelectuale, nu trebuia să rămână o instituție izolată, ci îndreptată cu fața spre națiune.⁵ Din această perspectivă, pe plan internațional existau mai multe modele instituționale de implicare culturală, care puneau în aplicare noile tendințe ale sociologiei și psihologiei sociale. De pildă, așa-numita „Asociație Universală pentru Educația Adulților”, își propunea să unească forțele instituționale, capabile să maturizeze activitățile culturale. Prof. V.I. Bărbat, definea „Asociația Universală”, ca un instrument de educare culturală a celor chemați să hotărască politiceste asupra soartei neamurilor. „Asociația” se interesa de valoarea culturii și de condițiile ei de dezvoltare, la fiecare națiune în parte.⁶ Extensiunea Universitară, care s-a înființat la Cluj, în 1924 nu era diferită de misiunea *Asociației Universale*.

2. Culturalizarea națiunii, condiție a progresului

În Vechiul Regat o activitate concretă de culturalizare sistematică a poporului a fost inspirată de Spiru Haret (1851-1912), inițiatorul și organizatorul activității extrașcolare a învățătorilor rurali, având ca scop ridicarea nivelului cultural și economic al țăranilor adulți, prin cursuri de alfabetizare și prin răspândirea de cunoștințe de cultură generală și de agricultură. O altă experiență notabilă de culturalizare a fost . Universitatea de vară „Nicolae Iorga” (din 1922 Universitatea Populară “Nicolae Iorga”), care și-a semnat actul de botez, miercuri 2 iulie (ziua morții lui Ștefan cel Mare), anul 1908, când în sala Școlii de băieți din Vălenii de Munte s-au adunat laolaltă cam 50 de persoane din diferite zone ale țării. Menirea acestor cursuri era să se lămurească, pe cei care nu ajungeau să realizeze o pregătire universitară, despre starea și utilitatea științei. În afara marelui istoric Nicolae Iorga, care și-a orientat conferințele pe teme istorice (romanitate, literatură, religie) au mai susținut conferințe Vasile Bogrea, Alexandru Lapedatu, Ion Agârbiceanu și alții.⁷

În Transilvania, încă din 1862, misiunea de culturalizare a poporului, de consolidare a identității lui naționale, a avut-o *Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român (ASTRA)*. *Asociațiunea* a avut cea mai bogată propagandă prin conferințe culturale în sate și orașe din Ardeal.⁸ *ASTRA*. a încercat -în cele șase decenii de activitate (1862-1919)- să

⁴ V. I. Bărbat, *op.cit.*, p.31. Idem., *Expropierea culturii*, Cluj: Editura Librăriei Lepage, 1928, pp. 18, 30.

⁵ D. Dungaciu, „Mesianismul pozitiv” al sociologiei românești. Virgil Bărbat și „Extensiunea Universitară”, în *Revista Română de Sociologie*, An VII, Serie nouă, nr. 3-4/1996.

⁶ *Anuarul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj*, 1928/29, p. 265.

⁷ Vezi. N. Iorga, *Cultura națională și politica națională*, 1908.

⁸ În numele *ASTREI* prof. Onisifor Ghibu a organizat la Chișinău, în 2 mai 1927, Primul Congres al propagandei culturale. Între anii 1927-1928 sociologul Dimitrie Gusti a organizat, în cadrul *Institutul Social Român*, cca 29 de conferințe, pe tema teoriei și politicii culturii. Tot în acest sens a acționat și Congresul național al *ASTREI*, din 24-26 aprilie 1930. P.Matei, *Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român* (ASTRA) și

suplinească absența unor instituții de învățământ superior românesc în Transilvania, până la 1919. *Despărțămintele și Secțiile sale*, s-au remarcat în „acțiunea de popularizare a științei, artei și literaturii, prin scrieri, publicații și conferințe”, prin promovarea și susținerea unor cercetări originale. De asemenea, tot prin conferințe și întruniri publice și-a desfășurat activitatea Liga Culturală române, înființată de tinerii de la Universitatea din Capitală în 1891. Scopul acestei Ligi a fost acela de a răspîndi cultura națională, printre românii din toate provinciile istorice, de a face pe români cunoscuți unii altora.⁹

Necesitatea orientării și deschiderii universității spre viața socială a fost, însă, formulată expres cu ocazia celui de al doilea Congres al Asociației profesorilor universitari din România (Cluj, 1921), asociație constituită cu contribuția majoră a universitarilor clujeni. Cu prilejul Congresului s-a subliniat faptul că situația concretă a societății românești din perioada respectivă impunea implicarea corpului didactic universitar în activitatea de popularizare a științei, de culturalizare a maselor în general.¹⁰

Ideea implicării universitarilor în activitatea de propagandă cultural-științifică și-a găsit o primă formă de expresie, în cazul Clujului, în *Universitatea populară*, înființată în ianuarie 1923, din inițiativa și sub președinția profesorului Ioan Ursu. Prin înființarea *Universității populare*, ideea *ASTREI*, cu privire la propaganda cultural-științifică, mai ales în rândul intelectualității din mediul urban, își găsea o rezolvare fericită. Această instituție culturală clujeană avea ca scop: „răspândirea cunoștințelor utile pentru viață (...) care să (...) dea în viitor cetățeni înarmați, cu cunoștințe, dar și cu sentimente. *Universitatea populară* visa la „o societate mai bună, în care omul să aibă de luptat cu mai puține răutăți și să fie mai fericit...”¹¹ Activitatea *Universității populare* a fost susținută de profesori de la Universitatea clujeană, dispuși să desfășoare o activitate de culturalizare, dincolo de sălile de cursuri și seminarii. *Universitatea populară* a fost o instituție culturală limitată ca spațiu de acțiune, ea desfășurându-și activitatea numai în Cluj. Această deficiență avea să fie înlăturată prin înființarea *Extensiunii Universitare*, cu o activitate de propagandă cultural-științifică în rândul intelectualității din toată Transilvania și Banat.¹²

Cei doi inițiatori principali ai *Extensiunii Universitare din Cluj* au fost profesorii Virgil I Bărbat și Florian Ștefănescu-Goangă. Aceștia au descris, în câteva broșuri, momentele de inițiere, aprobare și desfășurare a activităților *Extensiunii* din Cluj.¹³

Prof. Virgil I. Bărbat¹⁴, despre care prof. Florian Ștefănescu-Goangă spunea că a fost cel mai entuziast spirit, în punerea în aplicarea ideii *Extensiunii*, a invocat „nevoia reală a sufletului

rolul ei în cultura națională, Cluj-Napoca:Editura Dacia,1986, p.284. Ion Aluș, „Extensiunea Universitară clujeană (1924-1931)”, în vol. „Din activitatea Universității cultural-științifice Cluj-Napoca”, Cluj-Napoca, 1981-1982, p. 38.

⁹ N. Iorga, „Liga Culturală”, în *Boabe de Grâu*, an 1, nr. 8, 1930, pp 451-456. Barbu Theodorescu, „Date istorice din viața Ligii Culturale”, în *Boabe de Grâu*, an 1, nr. 8, 1930, pp. 457-463.

¹⁰ Andrei Negru, „Ideea Extensiunii Universitare”, în *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane*, vol. 9, 2002.

¹¹ *Ibidem.* Stelian. Neagoe, *Viața universitară clujeană interbelică*, vol. I, Cluj-Napoca:Editura Dacia, 1980, pp. 240-241.

¹² *Ibidem.*

¹³ Aceste broșuri sunt: Virgil I. Bărbat, *Extensiunea Universitară*, Cluj, Tiparul Tipografiei "Înfrățirea", 1925; Virgil Bărbat și Florian Ștefănescu-Goangă, *Extensiunea Universitară*, Cluj, Tiparul Tipografiei "Înfrățirea", 1926 și, respectiv, Fl. Ștefănescu-Goangă, *Istoricul și activitatea „Extensiunii universitare*, Cluj, Tiparul Tipografiei "Înfrățirea", 1927.

românească”, de a beneficia de un asemenea „steag cultural”. Coborând în realitatea românească, V. I. Bărbat considera că instaurarea unei democrații reale impunea eforturi deosebite în plan cultural și educațional. În anul 1923, prof. Bărbat a fost numit prodecan al Facultății de Litere și Filosofie, iar în 1924, a devenit decan al acestei Facultăți, ceea ce i-a permis să se dedice inițierii, organizării și conducerii *Extensiunii Universitare*.¹⁵

La 5 octombrie 1924 un grup de profesori de la Universitatea din Cluj au redactat un *Memoriu*, către Ministerul Cultelor și Artelor, în fruntea căruia se afla atunci profesorul liberal Alexandru Lapedatu. Profesorul Lapedatu fusese el însuși un întemeietor și anume creștin, alături de prof. Ioan Lupaș, *Institutul de Istorie națională* din Cluj, în anul 1920. În *Memoriul, pentru înființarea unei „Asociații de extensiune universitară la Cluj*, se preciza că Universitatea clujeană trebuia să se adapteze prefacerilor democratice, să iasă din izolare și „să se reverse generoasă, asupra vieții neamului, luminând drumurile grele și întortocheate ale progresului național”. Scopul *Extensiunii*, preciza același *Memoriu*, era înfăptuirea unei campanii organizate, sistematice de propagandă culturală, prin conferințe, cursuri de vară și publicații de popularizare. Cetatea academică ieșea, astfel, din izolare și specializare și se dedica publicului național.¹⁶

3. Înființarea *Extensiunii Universitare* din Cluj (1924)

Momentul de constituire al *Extensiunii*, ca asociație cu caracter universitar, a fost 10 octombrie 1924, la Cluj, în Adunarea generală din Sala Decanatului Facultății de Litere și Filosofie, a Universității. La Adunare au făcut propuneri și au ținut cuvântări decanul Facultății, prof. Virgil I. Bărbat, precum și profesorii Vasile Bogrea, Camil Negrea, Alexandru Borza, Mihail Botez și Florian Ștefănescu-Goangă.

Adunarea de constituire a *Extensiunii*, din 10 octombrie 1924, la care au participat 30 de universitari, a aprobat, în unanimitate: înființarea asociației „Extensiunea Universitară”, adoptarea Statutele ei, întocmirea formalităților necesare, în vederea recunoașterii *Extensiunii*, ca persoană juridică și transmiterea *Memoriului*, întocmit de Comitetul de inițiativă, către Ministerul Cultelor și Artelor.

Din Comitetul de inițiativă al *Extensiunii* au făcut parte ca președinte, Virgil Iuliu Bărbat, ca secretar general prof. Florian-Ștefănescu-Gongă, și ca membrii, profesorii Vasile Bogrea, Alexandru Borza, Mihail Botez, Dimitrie Călugăreanu, Nicolae Drăganu, Silviu Dragomir, Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu, dr. Iuliu Moldovan, Camil Negrea, Ioan Paul, Sextil Pușcariu și alții. Aceeași profesori au propus un proiect de *Statut* și proiectul de buget al *Extensiunii*.¹⁷

Statutul *Extensiunii*, semnat de 30 de universitari, cuprindea următoarele paragrafe: I. Constituire, sediu, scop, mijloace; II. Membrii.; III. Conducere. Administrație. Control; IV.

¹⁴ Virgil Iuliu Bărbat a fost întemeietorul școlii sociologice de la Cluj. Descindea dintr-o familie provenită din Ardeal, mai precis, din Săcele, județul Brașov. Persecutați de către autoritățile austro-ungare și nevrând să abdice de la idealul lor național, părinții lui Bărbat (tatăl era învățător) au fost nevoiți să emigreze peste Carpați, într-un sat din Câmpia Dunării. Imediat după primul război mondial a devenit titularul catedrei de sociologie și etică la Universitatea din Cluj.

¹⁵ V. I. Bărbat, *Extensiunea Universitară*, p. 21.

¹⁶ „Memoriu, pentru înființarea „Asociației de extensiune universitară” în Cluj, prezentat d-lui Ministru al Cultelor și Artelor, în Fl. Ștefănescu-Goangă, *Istoricul și activitatea „Extensiunii universitare”*, Cluj, 1927, pp. 72-73. I. Aluaș, *op.cit.*, p. 38.

¹⁷ *Act de constituire, Anexa 3*, în Fl. Ștefănescu-Goangă, *op.cit.*, pp.79-80.

Adunarea generală; V. Fonduri și VI. Dispozițiuni generale. Conform „Articolelor 1-4”, din *Statut, Extensiunea* se constituia la Cluj și, tot la Cluj, își avea sediul. Scopul ei era „răspândirea și popularizarea cunoștințelor științifice, referitoare la problemele culturale, sociale și economice ale poporului. Mijloacele de îndeplinire a scopului *Extensiunii* erau următoarele:

- a) conferințele publice, ținute în centrele din Transilvania și Banat,
- b) cursurile populare,
- c) cursurile de vară și
- d) publicațiile de popularizare, privitoare la actualitățile culturale și sociale.¹⁸

Conform *Statutului*, puteau face parte din *Extensiunea Universitară* profesorii Universității din Cluj, care împărtășeau ideile și acțiunile ei. Înscrierea în *Extensiune* se putea face printr-o cerere în scris, adresată președintelui *Extensiunii*. Apoi, președintele făcea cunoscută cererea Comitetului *Extensiunii*, care o analiza și lua decizia oportună. Pentru obținerea condiției de membru al *Extensiunii* era necesară majoritatea din voturile Comitetului *Extensiunii*. „Articolul 6” din *Statut* prevedea ca membrii *Extensiunii* să plătească o cotizație anuală de 100 de lei, să consacre o parte din activitatea lor, pentru realizarea scopurilor asociației și să se conformeze, întru totul *prescripțiunilor Statutului și Regulamentului*. „Articolul 7” prevedea condițiile pierderii calității de membru ai *Extensiunii*, respectiv:

1. demisia din *Extensiune*,
2. ieșirea din învățământul universitar,
3. lipsa totală de activitate în *Extensiune* și
4. săvârșirea unei activități potrivnice scopurilor și intereselor *Extensiunii*. Asupra pierderii calității de membru hotăra *Comitetul*, prin vot secret și cu majoritate de 2/3 din numărul membrilor săi.

Comitetul Extensiunii Universitare era alcătuit din: președinte, secretar general și zece membrii. Primul *Comitet* a fost ales în Adunarea generală de constituire a *Extensiunii*, din 10 octombrie 1924. Alegerea *Comitetului* era democratică, la fel de democratice fiind și hotărârile acestuia, care se luau prin majoritate de voturi. *Comitetul Extensiunii* era alcătuit din cei mai merituoși membri ai *Extensiunii*, desemnați prin tragere la sorți de către Adunarea generală a asociației, din trei în trei ani. *Comitetul* era convocat de președinte, ori de câte ori era necesar, dar anual trebuia să aibă 3 ședințe, dintre care una era obligatorie: cea din luna octombrie. În octombrie, deoarece atunci se prezentau:

- programul de lucru, de către președintele *Extensiunii* și
- darea de seamă, de către Secretarul general.¹⁹

Conform „Articolelor 10 și 11” din *Statut* Președintele și Secretarul general al *Extensiunii* erau aleși de *Comitet* pe timp de 4 ani, în luna iunie, putând fi ulterior realeși. Președintele *Extensiunii*, care la început a fost prof. Virgil I Bărbat, avea dreptul de inițiativă, propunând programul, mijloacele și bugetul asociației, pe timpul fiecărui an. Tot președintele era cel care făcea propunerea în cazul alegerii conferențiarilor (cei care susțineau conferințele publice). *Comitetul Extensiunii* era cel care modifica (dacă era cazul) și aproba propunerile președintelui și, împreună cu Secretarul general, aproba programul anual și localitățile unde se

¹⁸ *Statut*, Anexa 2, *Ibidem*, pp.74-75.

¹⁹ Locuri vacante, invitate în mod neprevăzut erau completate de *Comitet*, prin cooptare. *Statut*, Anexa 2, *Ibidem*, pp.55-56, 75.

țineau conferințele publice.²⁰ Conform „Articolul 13” din *Statut* Secretarul general era agentul executiv al *Comitetului*, cel care ținea întreaga corespondență a *Extensiunii*. Tot el beneficia de o indemnizație, fixată de Comitet. În Adunarea de constituire a *Extensiunii* a fost propus ca secretar general, prof. Fl. Ștefănescu-Goangă.²¹

„Articolul 20” din *Statut* preciza date despre fondurile *Extensiunii*. Aceste fonduri se compuneau din:

- a) cotizația membrilor,
- b) subvenția dată de Minister,
- c) veniturile provenite din conferințele publice „publicațiuni” și din
- d) donații.

Din fondurile amintite se făcea:

1. retribuirea conferențiarilor,
2. tipărirea publicațiilor, dar și
3. cheltuielile de administrație ale *Extensiunii*.

„Articolul 23” al *Statutului Extensiunii* prevedea că, în caz de dizolvare, averea *Extensiunii* trebuia folosită astfel: o jumătate, pentru înființarea unui *Institut de sociologie*, pe lângă Universitatea din Cluj și cealaltă jumătate, pentru unele scopuri culturale ale aceleiași Universități.²² O altă intenție a organizatorilor *Extensiunii* era să publice un *Buletin* lunar, care să servească „ca un fel de tribună, de unde să radieze, peste toată țara, ideile pe care acum mergem de le ducem noi singuri, cu mari sacrificii și numai în unele orașe. În felul acesta noi sperăm, în măsura în care interesul cultural va crește, să fim în stare să facem mai mult, cu mai puțină cheltuială de timp și cu mai puțină osteneală”.²³

Conform „Articolului 16” controlul gestiunii administrative și financiare a *Extensiunii* era făcută de doi cenzori, aleși de Adunarea generală, careia îi și raporta situația. Adunarea generală era alcătuită din toți membrii *Extensiunii*, sesiunea ei ordinară fiind în 15 octombrie, al fiecărui an. Conform „Articolului 1” din *Statut*, Adunarea generală putea fi convocată de președinte în ședință extraordinară, ori de câte ori *Comitetul* considera necesar acest lucru.²⁴

La 25 octombrie 1924 Ministrul Cultelor și Artelor, prof. Alexandru Lapedatu a comunicat decanului Virgil Iuliu Bărbat că lua act de scopul înalt, cultural și național al *Extensiunii* și se arăta bucuros să-i acorde acesteia mijloacele necesare, pentru îndeplinirea misiunii. Răspunsul ministrului Alexandru Lapedatu a fost favorabil. Acesta a apreciat și recunoscut importanța acestei întemeieri și a declarat că Ministerul său urma să acorde mijloacele materiale necesare, pentru realizarea *Extensiunii* clujene. Ministrul a mai promis că va pune la dispoziție suma de 500 000 lei, destinați propagandei culturale și naționale în Transilvania și Banat.²⁵

²⁰ Albu Corneliu, „Activitatea Extensiunii Academice”, în *Societatea de mâine*, Anul XII, Nr. 3-4, martie-aprilie 1935, p.78.

²¹ Fl. Ștefănescu-Goangă, (1881-1958), înființase în 1922 *Institutul de psihologie experimentală, comparată și aplicată*, formând o echipă valoroasă de psihologi experimentalisti

²² Modificarea *Statutului* se putea face cu majoritatea de 2/3 din totalul membrilor *Extensiunii*. *Statut*, Anexa 2, în Fl. Ștefănescu-Goangă, *op.cit.*, pp. 78.

²³ *Anuarul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj*, 1928/29, p. 264.

²⁴ *Statut*, Anexa 2, în Fl. Ștefănescu-Goangă, *op. cit.*, pp. 76-77.

²⁵ Răspunsul Ministerului Cultelor și Artelor, Direcțiunea Contabilității, nr. 53679, Anexa 4, *Ibidem*, p.81.

La Ședința ordinară din 25 octombrie 1924, *Comiterul* de conducere al *Extensiunii*, - prof. Virgil I Bărbat, ca președinte și prof. Ștefănescu Goangă, ca secretar general- au trimis un răspuns Ministrului Al. Lapedatu, mulțumindu-i pentru sprijinul moral acordat. Mai mult, l-au invitat pe istoricul Al. Lapedatu să se numere printre conferențiarii *Extensiunii*. Printr-o *Telegramă*, trimisă la 30 mai 1925. acesta a acceptat, „cu plăcere” să fie pe lista conferențiarilor, începând chiar cu luna iunie 1925.²⁶

Extensiunea Universitară din Cluj a fost recunoscută, ca persoană juridică, de către Tribunalul Cluj, în conformitate cu articolul 18 din *Legea pentru persoanele juridice*. Un extras din „Registrul”, care viza *Extensiunea*, a fost publicat în ziarul *Patria* din Cluj. *Extensiunea* clujeană era o asociație autonomă, compusă din profesori de la Universitatea locală, în număr de 50, dintr-un total aproximativ de 70 de cadre. Din lista membrilor activi ai *Extensiunii* au făcut parte profesorii Yves Auger, Onisifor Ghibu, Nicolae Bănescu, Ștefan Bezdechi, Ioan Lupaș, Augustin Maior, Coriolan Petranu și alții.²⁷

4. Începutul activităților Extensiunii

Inițiatorii *Extensiunii* s-au gândit că profesorii univesitari clujeni, deja foarte ocupați cu activitatea la catedre și laboratoare, nu aveau timp pentru organizarea activităților în localitățile în care urmau să conferențeze. De aceea, aveau nevoie de sprijin din partea factorilor locali, respectiv al directorilor de școli secundare, a revizorilor școlari și a societăților culturale, care activau în diferitele localități.²⁸ O solicitare de sprijin a fost trimisă despărțămintelor ASTREI, care avea o excelentă experiență, în privința conferințelor publice.

Într-un *Raport asupra activității desfășurate de „Extensiunea Universitară din Cluj*, pe anul 1924-25 se sublinia că asociația, constituită „fără șgomot și fără reclamă la 10 octombrie 1924” și-a început „cu succes” activitatea de propagandă culturală, prin conferințele publice. „S-a căutat, în special, ca problemele referitoare la creșterea și moartea culturilor să fie exemplificate cu fapte luate, în parte, din istoria și realitatea poporului român, spre a se da, în felul acesta, părții teoretice un conținut mai apropiat de sufletul ascultătorilor. Din mijlocul acestei istorii și acestor realități speciale, conferențiarii au căutat să apropie publicul nostru de idealele (idealurile-*nn*) mari ale vieții moderne, în genere, și să-l facă să dorească realizarea lor și la noi, deșteptând conștiința și sentimentul datoriei corespunzătoare”.²⁹

În legătură cu desfășurarea activităților prof. Virgil I. Bărbat sublinia următoarele: „conferințele au loc Duminica după amiază, dar noi vorbim uneori și Sâmbăta seara, sau Duminica dimineața, eu însu-mi având prilejul să conferențez odată într-o biserică, imediat după încheierea serviciului divin. Noi vorbim în aproape toate orașele Transilvaniei și Ba natului (...) pentru aceasta trebuie să călătorim destul de mult. Drumul pe care-l avem să-l facem variază de la una, până la zece ore de cale ferată sau chiar și mai mult. În fiecare Sâmbăta seara, în sezonul de lucru al asociației noastre, ați putea vedea la gara din Cluj, profesori de-ai noștri, uneori 20, pornind spre diferite centre, având să călătorească de multe ori toată noaptea, spre a putea vorbi Duminică în localitatea desemnată pentru fiecare, trebuind să pornească din nou seara următoare la drum, spre a putea fi Luni dimineața la munca universitară obișnuită. Uneori viforul și zăpada

²⁶ *Ibidem*, pp 93-94.

²⁷ *Anuarul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj*, 1928/29, p. 262.

²⁸ Fl. Ștefănescu-Goangă, *op. cit.*, p. 57.

²⁹ *Ibidem*, pp.55-56. *Anuarul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj*, 1928/29, p. 262.

sunt foarte aspre, dar profesorii noștri continuă cu punctualitate munca aceasta, ce singuri și-au pus-o pe umerii lor, iar faptul acesta a contribuit, poate în mare măsură, la câștigarea simpatiei, de care se bucură asociația noastră”. Folosul nu era în întregime doar, de partea publicului, care audia conferințele, ci și în folosul profesorilor universitari! Aceștia aveau prilejul să cunoască oameni și locuri, să participe la mese și ceaiuri, care aveau, mai totdeauna loc, după conferințe.³⁰

Chiar în primul an de activitate, 1924-25, *Extensiunea* a beneficiat de 146 de conferințe, în 24 de localități, precum: Aiud, Alba Iulia, Arad, Beiuș, Bistrița, Brașov, Făgăraș, Sibiu, Careii Mari, Satu Mare, Cluj, Dej, Gherla, Huedin, Deva, Lugoj și altele. „Oamenii care vin să ne asculte, spunea tot prof.V.I.Bărbat sunt, unii dintre ei intelectuali din orașul în care e vorbim, dar cei mai mulți, în dese cazuri, sunt țărani, care vin de multe ori din sate îndepărtate, să-și hrănească sufletul și nevoia de ideal, prin contactul cu „oamenii învățați de la Cluj”, cum zic ei”.³¹ De multe ori, în localitățile în care ajungeau conferențiarilor întâlneau și public cu altă limbă maternă, decât româna, de aceea, -spunea președintele *Extensiunii* -, „noi oferim conferințe speciale. în limba lor proprie, populațiilor minoritare, când acestea le reclamă”. De asemenea, agenții cu care conferențiarilor conlucrau în orașele provinciale erau din asociațiile culturale locale, dar și profesorii de la școlile secundare. Conducătorii *Extensiunii* s-au arătat interesați să stimuleze pe acești profesori ai școlilor secundare și pe învățătorii școlilor rurale să organizeze, în jurul școlilor lor, asociații la fel ca *Extensiunea*, păstrându-se, bine înțeles, toate proporțiile. „În felul acesta noi, spunea președintele *Extensiunii*, am putea să intrăm în contact cu toți conducătorii intelectuali ai mișcării culturale, fără să fim forțați să mergem și să vorbim pretutindeni. Noi am putea să circumscriem tot mai mult munca noastră la silința de a intra în contact numai cu acești conducători (profesori-nn). Dar în privința aceasta noi nu ținem să impunem punctul nostru de vedere și suntem gata să lucrăm cu oricare organizație locală”.³²

Activitatea culturală, desfășurată de *Extensiune* pe teritoriul Transilvaniei și Banatului, a depășit așteptările. Sacrificând duminicile, singurele zile de odihnă, chinându-se nopțile în tren conferențiarilor, erau devotați și conștienți de propria lor misiune. Membrii *Extensiunii Universitare* nu s-au limitat doar la susținerea unor prelegeri, ci au încercat să sondeze „nevoile sufletești și culturale” ale unor comunități, Ei au încercat să ofere locuitorilor cunoștințele cele mai adecvate, prin conținut și formă. „Universitatea, prin *Extensiunea Universitară*, nu se mărginește să răspândească adevărul și să înmulțească jumătatea de știință în lume. Ea caută să producă, pentru fiecare tip de cetățean, și sintezele posibile pentru el, bătătorind, pentru fiecare caz, toate drumurile ce duc la muncă, la creație, la ideal. Căci *Extensiunea Universitară* nu se ambiționează să facă savanți sau pseudosavanți. Ea nu se ambiționează decât să ajute pe fiecare om să devină un adevărat om modern, adică un om care să înțeleagă tot mai bine realitatea din jurul lui, locul lui în ea, felul și necesitatea idealurilor în această realitate, precum și drumul cel mai potrivit, pentru înfăptuirea acestor idealuri”.³³

Titlurile conferințelor publice se refereau la temele care făceau obiectul preocupărilor științifice, pe care fiecare dintre profesorii implicați în *Extensiune*, le aveau atunci. Paleta domeniilor a fost largă: de la istorie, literatură, drept, geografie, filosofie, artă, sociologie,

³⁰ *Ibidem*, pp.262-263.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*. Stelia Neagoe, *Viața universitară clujeană interbelică, Triumful rațiunii contra violenței*, Vol. I, pp. 240-246.

³³ V. I. Bărbat, *Extensiunea Universitară*, p. 41.

pedagogie, la matematică, astronomie, chimie, biologie și medicină. De pildă, în toamna anului 1924 s-au ținut la Cluj următoarele conferințe: prof. Gheorghe Bogdan-Duică, *Simion Bărnuțiu*, prof. Alexandru Borza, *Parcuri naționale și rezervații științifice*, prof. Vasile Bogrea, *O glorie uitată: Bogdan Petriceicu-Hașdeu*, prof. Sextil Pușcariu, *Limba română și graiul ardelenesc*, prof. Augustin Maior, *Alcătuirea Universului*, prof. George Vâlsan, *Capitala lumii: Parisul* etc.

Profesorii universitari s-au bucurat de o bună primire din partea comitetelor locale, iar în sălile de conferințe s-a aflat, după cum menționa prof. Ștefănescu-Goangă „un public numeros, care a urmărit, cu cel mai viu interes problemele puse în discuție”. Conferințele au fost un bun pretext ca universitarii să discute cu intelectualii locali, o serie de chestiuni sociale și de cultură.³⁵ În primul raport al activității *Extensiunii*, pe anul 1924-25 prof. Ștefănescu-Goangă recunoștea că nu au fost onorate chiar toate localitățile în care conferențiarilor au fost chemați. Motivele erau: lipsa mijloacelor financiare de deplasare și numărul insuficient de conferențiarilor, la numărul de solicitări care existau. Tot lipsa de bani a fost un motiv serios în întârzierea publicării *Bibliotecii de popularizare științifică a Extensiunii*, care „conform Statutului asociației, trebuia să apară, într-o suită de broșuri. Prof. Virgil Bărbat mărturisise că dorea să fie publicate și conferințele cele mai apreciate, pentru a le pune la dispoziția persoanelor, care ar dori să le întrebuițeze ca puncte de plecare, pentru conferințele ce le-ar putea ține în orașele mai mici și în sate.³⁶ *Extensiunea* avea nevoie de fonduri și pentru cursurile de vară, care erau prevăzute în Statutul asociației universitare.³⁷

Cu toate aceste neajunsuri *Extensiunea Universitară*, a legat Universitatea, ca instituție de cultură și știință, de națiune, între 1924-1942, colaborând cu *Despărțămintele ASTREI*. Fidele ideii lui V. I. Bărbat, conform căreia omul de cultură nu face politică, ci pregătește pentru politică, conferențiarilor *Extensiunii Universitare* s-au caracterizat prin expuneri de înaltă obiectivitate, departe de partizanatul politic, pentru că serveau cauza națiunii române. În primii cinci ani de activitate *Extensiunea Universitară* din Cluj a ținut cam 900 de conferințe, iar scrisorile de mulțumire, pe care le-au primit cei implicați în conferințe, a fost o dovadă că „mișcarea „Extensiunii Universitare” a umplut o nevoie reală a sufletului românesc” în acel moment.³⁸

În *Discursul inaugural* rostit în ziua de 21 octombrie 1930 cu ocazia deschiderii solemne a anului universitar 1930/1931, dr. Iuliu Hațieganu Rectorul Universității sublinia „extraordinara operă de luminare a „Extensiunii Universitare”. Din păcate, inițiatorul și organizatorul prof. Virgil Iuliu Bărbat s-a stins în anul 1931, la doar 52 de ani. Dar palmaresul activităților *Extensiunii* arăta bogăția conferințelor publice: 152 conferințe, în 24 de localități în 1924-1925, 187 de conferințe, în 34 de localități în 1925-1926, 198 de conferințe, în 42 de localități, în 1927-1928 etc.³⁹

³⁴ *Ibidem*, pp. 59-67. C. Albu, „Activitatea Extensiunii Academice”, p. 78.

³⁵ Fl. Ștefănescu-Goangă, *op. cit.*, pp. 67-68.

³⁶ *Anuarul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj*, 1928/29, pp. 263-264.

³⁷ Fl. Ștefănescu-Goangă, *op. cit.*, pp. 69-70. *Sociologia clujeană interbelică : repere teoretice și empirice*/ Andrei Negru, Emil Pop, Salánki Zoltán, Florența Stăvărache, Silviu G. Totelecan, pp. 68-69.

³⁸ *Anuarul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj*, 1928/29, p. 264.

³⁹ Fl. Ștefănescu-Goangă, „Raport asupra activității Extensiunii Universitare din Cluj”, în *Buletinul Extensiunii Universitare din Cluj. Anul al doilea 1925-1926*, Cluj: Tiparul tipografiei „Grafica”, p. 70. *Anuarul Universității*

Activitatea *Extensiunii Universitare* n-a rămas fără ecou în rândul intelectualității clujene extra-universitare. Urmând exemplul Universității, o altă instituție de învățământ superior clujeană, *Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale*, și-a înscris, și ea, printre obiective, instituționalizarea activității de propagandă cultural-științifică. *Extensiunea Academică*, denumire sub care s-a materializat această idee, își propunea, să militeze pentru:

- a) organizarea de excursii în țară și în străinătate;
- b) editarea de manuale de specialitate pentru studenți și specialiști în probleme economice;
- c) editarea unor reviste de teorie și practică economică;
- d) înființarea unei „academii populare”, pentru comercianții și meseriașii români;
- e) organizarea unor cursuri de vară;
- f) tipărirea unor broșuri de popularizare a problemelor și cunoștințelor economice,
- g) organizarea de conferințe publice, în toate centrele ardelenе și bănățene.⁴⁰

Prin realizarea acestor obiective, *Extensiunea Academică* încerca să îmbogățească conținutul activității de propagandă cultural-științifică desfășurată de către *Extensiunea Universitară clujeană*, cu elemente specifice formației intelectuale a membrilor săi. *Extensiunea Academică* se dorea „un for de lumină în plus, pentru promovarea culturii și a științelor printre români.”⁴¹

Extensiunea Universitară din Cluj și-a continuat activitate prestigioasă și a reprezentat o componentă esențială a planului de *politică culturală* elaborat de către Virgil I. Bărbat. Revista „Societatea de Măine, din 1935, releva cu entuziasm acest lucru: „Difuzarea culturii prin intermediul «Extensiunii Universitare», în cadrele căreia a activat atât de fecund regretatul profesor (Virgil n.n.) Bărbat, a avut rezultate dintre cele mai bune, în provincia de dincoace de munți. Alături de «Astra», dela unire încoace, nu s'a cunoscut încă societate culturală, care să fi dezvoltat o mai rodnică și mai bine apreciată societate”.⁴²

Prin *Extensiunea universitară* din Cluj s-a creat centru transilvan de „iradiere” culturală, iar profesorii clujeni au devenit promotori ai culturii și științei românești și universale.

„Regele Ferdinand I” din Cluj, 1929/30, Cluj, 1930, pp. 270-278. I. Aluș, *op.cit.*, p. 38. Andrei Negru, „Idea Extensiunii Universitare”, în *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane*, vol. 9, 2002.

⁴⁰ C. Albu, *op.cit.*, p.78.

⁴¹ Fl. Ștefănescu-Goangă, „Raport asupra activității Extensiunii Universitare din Cluj”, pp. 65- 70.

⁴² C. Albu, *op.cit.*, p. 78.